

पाठ्य *a.* To be recited. -2 To be taught. -म् See पठण; पाठ्ये गेये च मधुरम् (काव्ये रामायणम्) Rām. 1. 4. 8.

पाडिनी 1 An earthen pot. -2 A boiler.

पाणः [पण् भावे घञ्] 1 Trade, traffic; समीक्ष्य च बहून् दोषान् संवासाद् विद्धि पाणयोः Mb. 13. 44. 37. -2 A trader. -3 A game; a turn in game (Mar. डाव); एकपाणेन भद्रं ते प्राणयोश्च पणावहे Mb. 3. 78. 6. -4 A stake at play; दीव्यामहे पाथिव मा विशङ्कां कुरुष्व पाणं च चिरं च मा कृथाः Mb. 2. 59. 8. -5 An agreement. -6 Praise. -7 The hand.

पाणिः [पण्-इण् आयाभावः, cf. Up. 4. 132] 1 The hand; दानेन पाणिर्न तु कङ्कणेन (विभाति) Bh. 2. 71; often at the end of comp. in the sense of 'carrying in the hand'; as चक्र°, खड्ग° &c; पाणिं ग्रह् or पीड् 'to take the hand of, lead to the altar, marry'. पाणे कृ to hold by the hand, marry; पाणौकरणम् 'marriage'. -2 Ved. A hoof. -णिः *f.* A market. -Comp. -कच्छपिका *f.* A kind of मुद्रा (= कूर्ममुद्रा); Kālikā P. -कर्मन् *m.* 1. N. of Śiva. -2 one playing on a drum. -गत *a.* ready, present. -गृहीती 'espoused by the hand', a wife. -ग्रहः, -ग्रहणम्, -ग्राहः marrying, marriage; इति स्वसुभोजकुलप्रदीपः संपाद्य पाणिग्रहणं स राजा R. 7. 29; 8. 7; Ku. 7. 4. -ग्रहणिक, -ग्रहणीय *a.* matrimonial, nuptial. (-यम्) a nuptial gift. -ग्रहीत् *m.*, -ग्राहः a bridegroom, husband; ध्यायत्यनिष्टं यत्किञ्चित् पाणिग्राहस्य चेतसा Ms. 9. 21; बाल्ये पितुर्वशे तिष्ठत् पाणिग्राहस्य यौवने 5. 148. -घः 1 a drummer; शिल्पिभिः पाणिघैः कुडः Bk. 6. 113. -2 a workman, handicraftsman; cf. P. III. 2. 55. -घातः 1 a blow with the hand. -2 boxing. -3 a boxer. -चापल्यम् snapping the fingers. -जः a fingernail; तस्याः पाटलपाणिजाङ्घितमुरः Gīt. 12. -तलम् the palm of the hand. -तालः (in music) a particular measure. -दाक्ष्यम् trickery (Mar. हातचलाखी); दीक्षा विपत्सु दिश दरीय पाणिदाक्ष्यम् Bm. 2. 323. -धर्मः due form of marriage. -पल्लवः 1 a sprout-like hand. -2 the fingers. -पात्र *a.* drinking by means of the hand; cf. पाणिः पात्रं पवित्रम् Bh. 3. 52. -पीडनम् marriage; पाणिपीडनमहं दमयन्त्याः कामयेमहि महीमिहिकांशो N. 5. 99; पाणिपीडनविधेरनन्तरम् Ku. 8. 1; Māl. 8. 6. -प्रणयिनी a wife. -बन्धः 'union of the hands', marriage. -भुज् *m.* the sacred figtree. -मुक्तम् a missile thrown with the hand. -मुखाः *m.* (pl.) the manes. -रुह् *m.*, -रुहः a finger-nail. -वादः 1 clapping the hands together. -2 playing on a drum, a clapper; ... पाणिवादाश्च वैणिकाः Śiva B. 31. 21. -सर्ग्या a rope. -स्वनिक *a.* playing musical instruments with the hands.

पाणिघम *a.* 1 Blowing through the hands; cf. Kaśī. on P. III. 2. 37. -2 Chilly, as a road or journey. -3 Obscure, dark.

पाणिघय *a.* Drinking out of the hands.

पाणिक *a.* (-की *f.*) Got by playing at stake. -कः A merchant.

पाणिका 1 A kind of song; Y. -2 A kind of spoon.

पाणिनिः N. of a celebrated grammarian who is considered as an inspired *muni*, and is said to have derived the knowledge of his grammar from Śiva; येनाक्षरसामान्यामधिगम्य महेश्वरात्। कृत्स्नं व्याकरणं चक्रे तस्मै पाणिनये नमः ॥ Śekhara.

पाणिनीय *a.* Relating to or composed by Pāṇini; पाणिनीयमिवालेकि धीरैस्तत्समराजिरम् Śi. 19. 75. -यः A follower of Pāṇini; अकृतव्यूहाः पाणिनीयाः. -यम् The grammar of Pāṇini.

पाण्डुर *a.* Whitish, pale-white; यत् कङ्कालमकालपाण्डुरघन-प्रसर्पार्धं रुन्धन्नमः Mv. 5. 39. -रम् 1 Red-chalk. -2 The blossom of the jasmine. -3 Semen virile; पाण्डरं शुक्र-मित्याहुः Dhyāna. Up. 87.

पाण्डवः [पाण्डोरपत्यं पुमान् ओरञ्] 'A son or descendant of Pāṇdu', N. of any one of the five sons of Pāṇdu; *i. e.* युधिष्ठिर, भीम, अर्जुन, नकुल and सहदेव; मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सज्जय Bg. 1. 1; हंसाः संप्रति पाण्डवा इव वनादज्ञातचर्या गताः Mk. 5. 6. -Comp. -आभीलः N. of Kṛiṣṇa. -श्रेष्ठः N. of Yūdhiṣṭhira.

पाण्डवायनः An epithet of Kṛiṣṇa.

पाण्डवीयः *a.* Belonging to the Pāṇḍavas.

पाण्डवेयः = पाण्डव q. v.

पाण्डित्यम् 1 Scholarship, profound learning, erudition; तदेव गमकं पाण्डित्यवैदग्ध्ययोः Māl. 1. 7. -2 Cleverness, skill, dexterity, sharpness; नखानां पाण्डित्यं प्रकटयतु कस्मिन् मृगपतिः Bv. 1. 2; परोपदेशे पाण्डित्यं सर्वेषां सुकरं नृणाम्. -3 Prudence; न स्वल्पस्य कृते भूरि नाशयेन्मतिमान्नरः। एतदेव हि पाण्डित्यं यत् स्वल्पाद् भूरिरक्षणम् ॥ Pt. 1. 19.

पाण्डिमन् *m.* Whiteness (पाण्डुत्व); पाण्डिमा गण्डमूले Bv. 2. 72.

पाण्डु *a.* Pale-white, whitish, pale, yellowish; यथा पाण्डुवाविकम् Bri. Up. 2. 3. 6; विकलकरणः पाण्डुच्छायः शुचा परिदुर्बलः U. 3. 22. -ण्डुः 1 The pale-white or yellowish-white colour. -2 Jaundice. -3 A white elephant. -4 N. of the father of the Pāṇḍavas. [He was begotten by Vyāsa on Ambālikā, one of the widows of Vichitravīrya. He was called Pāṇdu, because he was born pale (पाण्डु) by reason of his mother having become quite pale with fear when in private with the sage Vyāsa; (यस्मात् पाण्डुत्वमापन्ना विरूपं प्रेक्ष्य मामिह। तस्मादेव सुतस्ते वै पाण्डुरेव भविष्यति Mb.) He was prevented by a curse from having progeny himself; so he allowed his first wife Kuntī to make use of a charm she had acquired from Durvāsas for the birth of sons. She gave birth to Yūdhiṣṭhira, Bhīma and Arjuna; and Mādri, his other wife, by the use of the same charm, gave birth to Nakula and Sahadeva. One day Pāṇdu forgot the curse under which he was labouring, and made bold